

SOBRE LA DATA DEL DOCUMENT 884 DEL CARTULARI DE SANT CUGAT DEL VALLÈS

El monumental cartulari de Sant Cugat conté un document, que duu el núm. 884¹, pel qual un cert Orila i la seva esposa Ranlo donen al monestir cases i terres situades al comtat de Barcelona, «in terminio de alaude que dicunt Gallecos». Aquesta donació porta com a data: «Facta donacione x.º kal. dec., a.º .xviii.º regnante Ludevico rege», la qual data és reduïda a «1125, noviembre 22» per monsenyor Rius, que segueix en això exactament els passos de mossèn Mas².

Segons els dos erudits historiadors, doncs, la data ha estat fixada prenent en consideració els anys del regnat de Lluís VI *el Gras*, el qual efectivament ocupà el tron del 1108 al 1137. Un detall, però, em fa sospitar que el text en qüestió ha d'ésser sensiblement més antic: els noms dels dos donadors. En efecte, el del marit, *Orila*, és un hipocorístic d'origen visigòtic en *-ila*³, i el de la muller, *Ranlo*, és així mateix un hipocorístic femení en *-lo*. Doncs bé, recentment⁴ he precisat que si els noms masculins en *-a* subsisteixen, bé que esporàdicament, fins al segle XII, els femenins en *-o* desapareixen molt més aviat: els darrers exemples que en conec, per Sant Cugat, són una *Chixulo* de 1004 i una *Chisulo* de 1025⁵. Afegim que, pel que es refereix als masculins en *-(i)la*, la majoria dels que hom troba a la segona meitat del segle XI i durant el segle següent són noms segons, tals com *Amatus Dadila* el 1063, *Bonifilius Sanlani* el 1077, *Amad Dadila* novament el 1084, *Berengarius Stanla* el 1155, *Guillelmus Sanla* el 1160⁶.

Hom pot, doncs, preguntar-se si el document en qüestió, més que del regnat de Lluís VI, no deu datar del de Lluís IV *d'Ultramar*, regnat també llarg, puix que durà del 936 al 954. El Cartulari dona una sèrie de dinou cartes (núms. 17-35) escrites sota el regnat d'aquest príncep. Un ràpid examen de llur redacció fa, en veritat, sorgir un dubte: en el que concerneix la indicació de la data, en efecte, aquestes dinou cartes mencionen que han estat escrites «regnante Ludeico rege, filio Karloni» — prescindeixo de les variants gràfiques del nom del rei i de les del nom del seu pare —, mentre que la nostra només porta «regnante Ludevico rege». Però no oblidem

1. J. RIUS I SERRA, *Cartulario de "Sant Cugat" del Vallès*, III (Barcelona 1947), 78-79.

2. J. MAS, *Taula del Cartulari de Sant Cugat del Vallès*, 2a part, dins *Notes històriques del bisbat de Barcelona*, V (Barcelona 1910), 171-172.

3. Cf. sobre aquest nom P. AEBISCHER, *Essai sur l'ononastique catalane du IX au XI siècle*, "Anuari de l'Oficina Romànica", I (1928), 23.

4. P. AEBISCHER, *L'équation Oliba = Olivarius et la fin de la déclination gothique en -a, -anem et -o, -onem en Septimanie*, "Cultura Neolatina", XI (1951), 205-207.

5. J. RIUS I SERRA, *op. cit.*, II, 42 i 147.

6. RIUS, *op. cit.*, II, 302, 351, 377; III, 117 i 202.

que no posseïm l'original del nostre document núm. 884, sinó tan sols la còpia del cartulari: hom podria suposar, doncs, que el copista d'aquest darrer deixà de costat el «filio Karloni» del text que transcrivia. Però fins i tot aquesta hipòtesi és innecessària, perquè, referint-me només a les cartes llenguadocianes, en nombre de vint-i-una, redactades durant el regnat de Lluís d'*Ultramar*, deu d'elles, o sigui pràcticament la meitat, tenen la fórmula «anno ... regnante Ludovico rege»,⁷ sense que sigui feta menció del nom del pare. I, d'altra banda, Ph. Lauer, parlant de les cartes de la Marca hispànica corresponents al regnat del mateix rei, en cita una, de l'any 937, provinent de Vic i datada el « . v . kal . madii anno . i . rennante Ludovicho rege », i una segona, del 13 de setembre de 953, datada els « idus setembrii anno . viii . regnante Leudevico ». ⁸ La redacció de la nostra no té, doncs, res d'excursional.

Altres arguments, altres indicis, ens menen d'altra banda a antedatar la carta en qüestió. El nom d'*Orila*, en primer lloc. Aquest nom no apareix, que jo sàpiga, més que una altra vegada en el Cartulari: en el document núm. 113, del 3 de febrer de 976, pel qual *Orila*, Baron i Dadilde fan una donació a Sant Cugat: i aquest *Orila* del 976, com l'*Orila* que ens interessa, té possessions a Gallecs, «infra termino de Galcus». ⁹ D'altra banda, el document núm. 884 ha estat redactat per un escriba anomenat «*Suniarius*, levita». Doncs bé, mentre sota el regnat de Lluís VI *el Gras* no trobem enlloc la signatura d'un *Suniarius*, tenim, en canvi, en temps de Lluís d'*Ultramar*, una carta del 18 d'octubre de 947 ¹⁰ amb la subscripció d'un «*Suniarius*, presbiter, qui hanc ista karta donacionis scripsi», ¹¹ que ha d'ésser sens dubte diferent d'un altre «*Suniarius* [presbiter]» que redactà els documents núms. 224, 226 i 237 en 988 i 989 ¹², i que és el mateix, sembla, que el «*Suniario*, presbiter» testimoni d'una acta el 994. ¹³

Hauria estat interessant, sens dubte, com a prova suplementària, de trobar en alguna altra banda, pels volts de l'any 950, el nom d'un dels testimonis del nostre document, *Calepodius*, que porta un nom molt rar: però no apareix enlloc. De tota manera, tenim a la mà alguns indicis suficients per a fer-nos admetre que la carta núm. 884 ha d'ésser datada, no el 22 de novembre de 1125, sinó el 22 de novembre de 952. Tot ens hi mena; res no s'hi oposa.

PAUL AEBISCHER

Universitat de Lausana.

7. CL. DEVIC i J. VAISSÈTE, *Histoire générale de Languedoc*, ed. Privat, V (Toulouse 1875), col. 181 (937), 188 (940), 192 (942), 194 (943), 195 (944), 203 (945), 204 (946), 207 (948), 210 (950) i 215 (952).

8. PH. LAUER, *Le règne de Louis IV d'Outremer* (Paris 1900), 306 i 307 ("Bibliothèque de l'École des Hautes Études", CXXVII, 2 partie).

9. RIUS, *op. cit.*, I, 92.

10. RIUS, *op. cit.*, I, 27-28, núm. 28.

11. Aquesta data manca en la llista d'escribes i de notaris dreçada per Mons. RIUS, *op. cit.*, I, pàg. VIII.

12. RIUS, *op. cit.*, I, 189, 191 i 199.

13. RIUS, *op. cit.*, I, 252.